

Ռ. ԿԻՊԼԻՆԳ

ՌԻԿԿԻ-ՏԻԿԿԻ-ՏԱՎԻ

825
4-50

NOV 2011

Ռ. ԿԻՊԼԻՆԳ

ՌԻԿԿԻ
ՏԻԿԿԻ
ՏԱՎԻ

Թարգմ. ԽՆԿՈՒՊԵՐ
ԳՐԻՆԿԱՐԱԲԵՐԸ
յեկ շապիկը վ. ԿՈՒՐԴՈՎԻ
2-րդ հրատարակություն

ՈՒՍՄԱՆԿԱՐԱՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ — 1936

825
4-50

պ.

42488

Փ Ո Ք Ր Ա Հ Ա Ս Ա Կ Յ Ե Ր Ե Խ Ա Ն Ե Ր Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Հրատարակչ. № 3558.

Տ ի ր ա ծ 5000

Պ ա տ վ ե ր № 39

Պատ. խմբագիր Ս. Հայրյան

Տեխ. խմբագիր. Մ. ձինիրալյան

Սրբագրիչ. Մ. Գեվորգյան

Հանձնված է արտադրության 25/V-36 թ. Ստորագրված է ապրիլ 10/VI-36 թ.
Ստատֆորմատ Ա5

Уполкрайлит. № 00.11457. Типография краевого армянского изда-
тельства „ПРО“, Ростов-Дон, Ворошиловский пр. № 27.

Ահա մի մեծ պատերազմի պատմութիւնն: Այդ մեծ պատերազմը վարում եր իր սեփական ուժերով Ռիկկի-Տիկկի-Տավին. գիտե՞ք Վորտեզ. Սեգովչի անունով մի ռազմական փոքրիկ գյուղում, մեծ տան լողանքի սենյակում: Ճիշտ է, նրան ոգնեցին Դարզի-Սլավկա դերձակը և Չու-չուկը առնետը, վորը յերբեք սիրտ չեր անում հասնել մինչև սենյակի մեջտեղը, այլ միայն պատերի յերկարութեամբ եր վազվզում: Նա նրան ոգտավետ խորհուրդ եր տալիս: Բայց իսկական պատերազմ վարողը Ռիկկի-Տիկկի-Տավին եր:

Ռիկկին մանգուստ* եր, շատ նման փոքրիկ կատվի-կին՝ թե պոչով և թե մազով, բայց գլուխն ու ձեւերը կատարյալ հիշեցնում էյին իսկական աքիսին: Նրա աչքերը և անհանգիստ քթի՝ ծայրը վարդագույն էյին և վոր վոտքով ել լինելը՝ առաջին, թե յետի՝ նա կարող եր իր ուզածի պես քորել մարմնի բոլոր մասերը: Նա կարողանում եր իր պոչն այնպես ուռնցնել, վոր դառնում եր լամպի ապակի սրբող խողանակի պես մի բան: Քաշվելով խիտ խոտերի մեջ, նա արձակում եր կովի կոչ — ռիկկ-տիկկ, տիկկի-տիկկի:

* Մանգուստ — մկների մի տեսակը, վոր տարածված է Հնդկաստանում:

Մի գեղեցիկ որ շուրը հանեց նրան բնից, վորտեղ նա ապրում էր իր հոր և մոր հետ: Տոնտորալով և խեղդվելով՝ նա տարվում էր ջրի յերեսով, մինչև վոր ընկավ ճամբի մոտի արխը: Նա այստեղ տեսավ ջրի յերեսին լողացող մի փունջ խոտ, կալավ նրան և կորցրեց գիտակցությունը: Յերբ նա ուշքի յեկավ, պարզվեց, վոր ինքն ընկած է այգու ճամբի մեջտեղը՝ սոսկալի ցեխոտված, իսկ նրա վերևը կանգնած մի մանուկ ասում է.

— Այ, մեռած մանգուստ, տանենք թաղելու:

— Վոչ, — առարկեց մանկան մայրը, — տանենք նրան և չորացնենք, գուցե նա դեռ կենդանի յե:

Նրանք տարան նրան տուն, վորտեղ մի մեծ մարդ սեղմեց նրան ցուցամատով ու բթով և հայտարարեց, վոր նա մեռած չէ, այլ կիսամեռ է: Նրանք փաթաթեցին նրան բամբակի մեջ, կրակի վրա տաքացրին. նա բացեց աչքերն ու փռչտաց:

— Եհ, իսկ հիմա, — ասավ Մեծ Մարդը (դա անգլիացի յեր, վոր նոր էր ապրում այդ տանը), — միք վախեցնի նրան, նայենք-տեսնենք, ինչ կանի նա:

Դժվար բան չկա, քան թե մանգուստին վախեցնելը, վորովհետև այդ գազանիկը, պոչից սկսած մինչև ջրի ծայրը զարմանալի հետաքրքիր է: Բոլոր մանգուստների նշանաբանն այս է. «Վազիր և իմացիր, բանն ի՞նչ է»: Իսկ Ռիկկի-Տիկկի-Տավին իսկական մանգուստ էր: Նա լավ դիտեց բամբակը, վճռեց, վոր դա ուտելու բան չի, շրջագայեց ամբողջ սեղանը, նստեց, և կոկելով իր բուրդը, սանրվեց ու ցատկեց մանկան ուսին:

— Չվախես, Թորիկ, — ավելացրեց հայրը: — Այդ նա ուզում է քեզ հետ բարեկամություն հաստատել:

— Այ, նա խոտուտ ե տալիս կզակս, — ասավ Թորիկը։
Ռիկկին յերեխայի ոճիքից ներս նայեց, հոտոտեց նրա
ականջը և հետո սողաց հատակին, այնտեղ ել նստեց և
սկսեց իր քիթը արորել։

— Այս ինչ բան ե, — աղաղակեց Թորիկի մայրը, —
այ քեզ վայրի գազանիկ։ Շատ կարելի յե ձեռնասուն դար-
ձավ դրանից, վոր մենք նրա հետ լավ վարվեցինք։

— Բոլոր մանգուստներն այսպես են, — պատասխա-
նեց նրան ամուսինը։ — Յեթե Թորիկը չքաշի նրա պոչից,
կամ թե վանդակի մեջ չդնի, նա ամբողջ որերով կվազի
տնով մեկ։ Նրան ուտելու բան տվեք։

Մի կտոր հում միս տվին։ Ռիկկի-Տիկկի-Տավին շատ եր
սիրում հում միս, և յերբ ուտելը վերջացրեց, դուրս յե-
կավ սրահը, նստեց արևակողը և մազեջը գզգզեց, վոր
դրանք արմատից չորանան։ Դրանից ել նա թեթևացավ։

— Միայն թե, — ասավ նա իրեն, — այստեղ չափա-
զանց շատ հետախուզելու բաներ կան, վորոնց յես չեյի
գտնի մեր բնում ամբողջ կյանքումս։ Յես այստեղ կմնամ
և կպարապեմ ուսումնասիրությամբ։

Ամբողջ որը նա թափառում եր տանը՝ այստեղ, այն-
տեղ։ Նա քիչ եր մնում խեղդվեր լողանքի դաշտում, քիթը
խոթեց զրասեղանի թանաքամանի մեջ և քթի ծայրն այ-
րեց Մեծ Մարդու սիգարից այն ժամանակ, յերբ բարձ-
րացավ այդ մարդու ծնկներին, վոր տեսնի, թե ինչպես
են գրում մարդիկ։ Յերեկոյան նա վազեց Թորիկի սեն-
յակը նայելու, թե ինչպես են վառում նավթի լամպան։ Իսկ
յերբ Թորիկը պառկեց քնելու՝ նա սողաց դեպի անկողինը,
նրա մոտ։ Բայց այդ գազանիկը շատ անհանգիստ ընկեր
եր։ Ամբողջ գիշերը, ամեն րոպե ամեն ձայնի վրա վեր եր

թռչում և վազում եր իմանալու, թե ինչ բան ե։ Պառկե-
լուց առաջ՝ Թորիկի հայրն ու մայրը սովորաբար գալիս
եյին վերջին անգամ նայելու մանկանը։ Նրանք տեսան,
վոր Ռիկկին նստած ե բարձին։

— Այդ ինձ դուր չի գալիս, — դժգոհելով ասավ Թո-
րիկի մայրը, — կարող ե կծել յերեխին։

— Այդպես բան չի անի նա, — առարկեց հայրը, — Թո-
րիկը այդ գազանիկի հետ ավելի ապահով ե, քան թե խու-
զարկու շան հետ։ Թեկուզ հիմա ոձ մտներ մանկանոց։

Բայց Թորիկի մայրը լսել անգամ չեր ուզում այդպիսի
սարսափների մասին։

Վաղ առավոտյան Ռիկկին, Թորիկի ուսին հեծած, յե-
կավ առաջին նախաճաշին։ Նրան տվին բանան և ձու։ Նա
հերթով նստում եր բոլոր նախաճաշողների ծնկներին։ Ամեն
մի կարգին մանգուստն այն հույան ունի, վոր վաղ թե ուշ
լինելու յե տանու մանգուստ, և սենյակներում վազվզելու
իրավունք ե ստանալու։ Այդպես ե յեղել Ռիկկի-Տիկկիի
մայրը։ Նա յերկար ժամանակ ապրում եր Սեգովլի գյու-
ղում մի զորապետի տան։ Մայրը մանրամասն բացատրել
ե նրան, թե ինչպես պիտի պահի իրեն սպիտակ մարդ-
կանց հետ։

Հետո Ռիկկի-Տիկկին գնաց այգին դիտելու։ Այգին շատ
մեծ եր, կիսով չափ մշակված, վորտեղ կային մեծ քանա-
կությամբ վարդի թփեր, կիտրոնի և նարնջի ծառեր, խիտ
բուսած բամբուկ և բարձրաբոյ խոտ։ Ռիկկի-Տիկկիի բե-
րանի ջուրը գնաց։

— Վորսի համար հրաշալի տեղ ե, — ասավ նա, և հենց
այդ միտքը ուռցրեց նրա պոչը իսկ և իսկ խոզանակի պես։
Նա վազվզում եր այգու մեջ բոլոր ուղղու թյուններով,

— Այ, նա խոտուտ ե տալիս կզակս, — ասավ Թորիկը։
Ռիկկին յերեխայի ոճիքից ներս նայեց, հոտոտեց նրա
ականջը և հետո սողաց հատակին, այնտեղ ել նստեց և
սկսեց իր քիթը տրորել։

— Այս ինչ բան ե, — աղաղակեց Թորիկի մայրը, —
այ քեզ վայրի գազանիկ։ Շատ կարելի յե ձեռնասուն դար-
ձավ դրանից, վոր մենք նրա հետ լավ վարվեցինք։

— Բոլոր մանգուստներն այսպես են, — պատասխա-
նեց նրան ամուսինը։ — Յեթե Թորիկը չքաշի նրա պոչից,
կամ թե վանդակի մեջ չդնի, նա ամբողջ որերով կվազի
տնով մեկ։ Նրան ուտելու բան տվեք։

Մի կտոր հում միս տվին։ Ռիկկի-Տիկկի-Տավին շատ եր
սիրում հում միս, և յերբ ուտելը վերջացրեց, դուրս յե-
կավ սրահը, նստեց արևակողը և մազեջը գզգզեց, վոր
դրանք արմատից չորանան։ Դրանից ել նա թեթևացավ։

— Միայն թե, — ասավ նա իրեն, — այստեղ չափա-
զանց շատ հետախուզելու բաներ կան, վորոնց յես չեյի
գտնի մեր բնում ամբողջ կյանքումս։ Յես այստեղ կմնամ
և կպարապեմ ուսումնասիրությամբ։

Ամբողջ որը նա թափառում եր տանը՝ այստեղ, այն-
տեղ։ Նա քիչ եր մնում խեղդվեր լողանքի դաշտում, քիթը
խոթեց գրասեղանի թանաքամանի մեջ և քթի ծայրն այ-
րեց Մեծ Մարդու սիգարից այն ժամանակ, յերբ բարձ-
րացավ այդ մարդու ծնկներին, վոր տեսնի, թե ինչպես
են գրում մարդիկ։ Յերեկոյան նա վազեց Թորիկի սեն-
յակը նայելու, թե ինչպես են վառում նավթի լամպան։ Իսկ
յերբ Թորիկը պառկեց քնելու՝ նա սողաց դեպի անկողինը,
նրա մոտ։ Բայց այդ գազանիկը շատ անհանգիստ ընկեր
եր։ Ամբողջ գիշերը, ամեն րոպե ամեն ձայնի վրա վեր եր

թռչում և վազում եր իմանալու, թե ինչ բան ե։ Պառկե-
լուց առաջ՝ Թորիկի հայրն ու մայրը սովորաբար գալիս
եյին վերջին անգամ նայելու մանկանը։ Նրանք տեսան,
վոր Ռիկկին նստած ե բարձին։

— Այդ ինձ դուր չի գալիս, — դժգոհելով ասավ Թո-
րիկի մայրը, — կարող ե կծել յերեսին։

— Այդպես բան չի անի նա, — առարկեց հայրը, — Թո-
րիկը այդ գազանիկի հետ ավելի ապահով ե, քան թե խու-
զարկու շան հետ։ Թեկուզ հիմա ոձ մտնեք մանկանոց։

Բայց Թորիկի մայրը լսել անգամ չեր ուզում այդպիսի
սարսափների մասին։

Վաղ առավոտյան Ռիկկին, Թորիկի ուսին հեծած, յե-
կավ առաջին նախաճաշին։ Նրան տվին բանան և ձու։ Նա
հերթով նստում եր բոլոր նախաճաշողների ծնկներին։ Ամեն
մի կարգին մանգուստն այն հույան ունի, վոր վաղ թե ուշ
լինելու յե տանու մանգուստ, և սենյակներում վազվզելու
իրավունք ե ստանալու։ Այդպես ե յեղել Ռիկկի-Տիկկիի
մայրը։ Նա յերկար ժամանակ ապրում եր Սեգովլի գյու-
ղում մի գորապետի տան։ Մայրը մանրամասն բացատրել
ե նրան, թե ինչպես պիտի պահի իրեն սպիտակ մարդ-
կանց հետ։

Հետո Ռիկկի-Տիկկին գնաց այգին դիտելու։ Այգին շատ
մեծ եր, կիսով չափ մշակված, վորտեղ կային մեծ քանա-
կությամբ վարդի թփեր, կիտրոնի և նարնջի ծառեր, խիտ
բուսած բամբուկ և բարձրաբոյ խոտ։ Ռիկկի-Տիկկիի բե-
րանի շուրջ գնաց։

— Վորսի համար հրաշալի տեղ ե, — ասավ նա, և հենց
այդ միտքը ուռցրեց նրա պոչը իսկ և իսկ խոզանակի պես։
Նա վազվզում եր այդու մեջ բոլոր ուղղու թյուններով,

— Յես եմ Նայան: Մեծ բրահման իր նշանը դրել եմեր ցեղի վրա, յերբ առաջին կոմբրան փոեց իր վեղարը քնած բրահմի վրա՝ արևից պաշտպանելու համար: Նալիր և դողա:

Նա դեռ ելի փոեց իր վեղարը, Ռիկկի-Տիկկին տեսավ ոձի ակնոցները, իսկ և իսկ ողակների նման, վորոնց ամբացնում են շորի չապրաստները:

Առաջին բոպեյին Ռիկկին սարսափեց. բայց մանգուստը չի կարող յերկար վախ գգալ, և թեպետ Ռիկկի-Տիկկին յերբեք չեր պատահել կենդանի կոմբրի, բայց մայրը նրան կերակրել եր սատկածներով, — սակայն նա գիտեր, վոր չափահաս մանգուստները նրա համար են, վոր կռվեն ոձերի հետ և ուտեն նրանց: Նայա ոձը նույնպես գիտեր այդ և իր սառն սրտի խորքում քիչ չեր վախում Ռիկկի-Տիկկից:

— Հալ, — ասաց Ռիկկի-Տիկկին, և նրա պոչն սկսեց ուռչել, — քեզ վրա նշան կա-չկա, այդ իմ բանը չի, բայց այդ քեզ իրավունք չի տալիս, վոր դու ծառից ընկած ճուտիկներին ուտես:

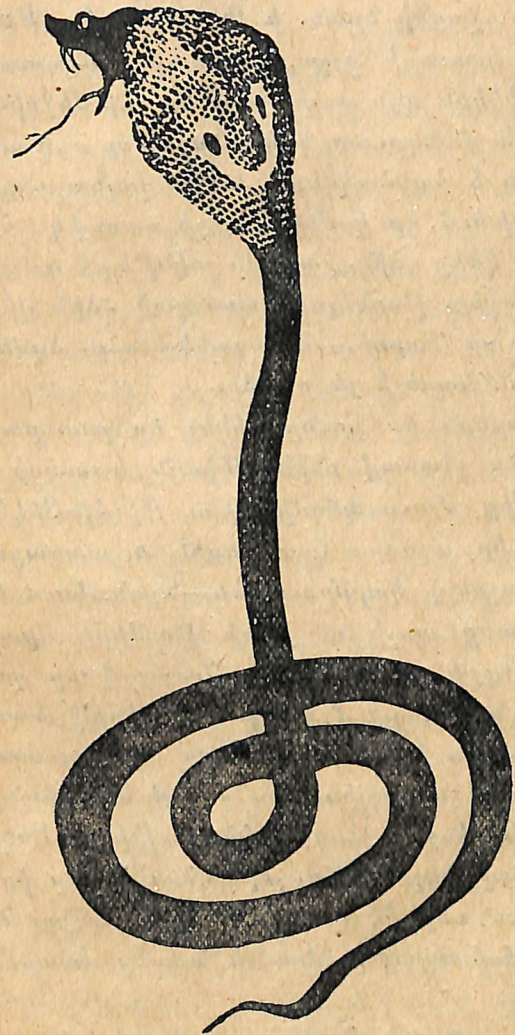
Նայան իր մտքի յետևից եր ընկել և դիտում եր խոտերում Ռիկկի-Տիկկիի ամենափոքր շարժումն անգամ:

Նա գիտեր, վոր բակում մանգուստի յերևալը վատ նշան ե. իր ընտանիքի գլխին մի փորձանք կբերի. բայց մի կերպ ուզում եր քնացնել Ռիկկի-Տիկկին: Նա գլուխը կախեց և ծոեց կողքի վրա:

— Խոսենք, — ասավ նա, — դու ուտում ես ձու, ել ինչո՞ւ ինձ չի կարելի թուշուն ուտել:

— Յետ, յետ նայիր, — յերգեց Դարգին:

Ռիկկի-Տիկկին յետ նայելու համար ժամանակ չկորցրեց, նա վեր ցատկեց ինչքան ուժ ուներ, և նույն բո-

պեյին ել նրա տակը սուրեց նայայի կատաղի կնոջ գլուխը՝ Տիկինն նայան թագնվել եր խոսակցության ժամանակ և ուզում եր վերջացնի նրան. և Ռիկկին լսեց, թե ինչպես խանում ոճը կատաղի ֆշշաց՝ վրիպելով նպատակից։

Ռիկկի-Տիկկին այն ե փռվում եր ոճի մեջքին, և յեթե նա լիներ հին մանգուստ, կգիտենար, վոր այդ ամենահարմար մոմենտն ե հարձակվելու և նրա վողնաշարը կրծելու։ Բայց նա վախում եր կոմբրի պոչի սաստիկ հարվածից։ Նա, ճիշտ ե, կծեց ոճին, բայց մի ակնթարթում յետ թռավ գալարվող պոչից, թողնելով կատաղած ոճին վիրավոր։

— Չար, չար Դարզի,— աղաղակեց ոճը, ձգվելով դեպի բունը, ինչքան կարելի յե բարձր։

Բայց Դարզին իր բունը շինել եր շատ բարձր, այնպես, վոր ոճը չհասավ բնին։ Միայն կատաղի որորվում եր մի կողմից մյուս կողմի վրա։ Ռիկկի-Տիկկին գգաց, թե ինչպես իր աչքերը կարմրեցին և տաքացան (յերբ մանգուստի աչքերը կարմրում են—նշանակում ե՝ կատաղել ե) և նստեց պոչի ու յետի թաթերի վրա, ինչպես իսկ և իսկ փոքրիկ կոկորդիլոս։ Նայելով իր շուրջը՝ նա կատաղությունից ճաքում եր, բայց ոճերը՝ մարդ ու կին նայաները՝ կորան խոտերում։ Յերբ ոճը նպատակից շեղվում ե, փուստ ե գալիս, նա լուռ ե և վոջնչով ցույց չի տալիս, թե ինչ ե ձեռնարկելու։ Ռիկկի-Տիկկի-Տավին չեր ուզում հալածել նրանց, պատճառը՝ վոր իր ուժերից վեր եր յերկու ոճի հետ կռվելը միանգամից։ Նա վազեց տան մոտի ճանապարհի վրա և նստեց մտածելու դրության մասին։

Այդ լուրջ բան եր։ Յեթե դուք կարդացել եք բնական պատմությունից հին գրքերը, ուրեմն կգիտենաք, վոր յերբ

մանգուստը ոճի հետ կռվելիս վերբ ե ստանում, նա վազում ե ու մի ինչ վոր խոտ ե ուտում, վորն ել նրան բուժում ե։ Բայց այդ ճիշտ չի։ Հաղթությունը կախված ե աչքի արագությունից և վոտքերի արագությունից, ոճի հարվածից և մանգուստի թռիչքից։ Անկարելի յե հետևել ոճի գլխի շարժումին, յերբ նա խփում ե թշնամուն։ Ռիկկի-Տիկկին հասկանում եր, վոր ինքը դեռ ջահել ե և նրա ինքնասիրությունը շոյում եր այն, վոր նա դուրս պրծավ պոչի հարձակումից։ Այդ բանը նրան հավատ ներշնչեց՝ վոր ուժեղ ե, և յերբ Թորիկը վազեց յեկավ, Ռիկկի-Տիկկին քսվեց նրան, ցանկանալով, վոր իրեն փաղաքեն։ Բայց նույն րոպեյին, հենց վոր Թորիկը կռացավ, մի ինչ վոր փոքր բան շարժվեց փոշում, և մի բարակ ձայն ասում եր. «Չգուշացիր, յես մահն եմ»։ Դա Կարայտ մոխրագույն ոճն եր, վոր սիրում ե թաղվել փոշու մեջ։ Նրա խայթն ել այնքան վտանգավոր ե, վորքան կոմբրին։ Բայց այդ ոճն այնքան փոքր ե, վոր նրան վոչ վոք չի նկատում, և այդ պատճառով ել նա մարդկանց ավելի շատ փնաս ե բերում։

Ռիկկի-Տիկկի աչքերը նորից կարմրատակեցին և նա սկսեց մոտենալ Կարայտին յուրահատուկ թռիչքով, վորը ժառանգել եր իր նախորդներից։ Այդ մի շատ զվարճալի բայց և հավասարակշռված քայլվածք ե, այնպես վոր գազանիկը ման գալու ժամանակ թռիչքներ կարող ե կատարել ինչ ուղղությամբ ել ուզենա, իսկ ոճի հետ կռվելիս այդ մի մեծ առավելություն ե։ Ռիկկի-Տիկկին չգիտեր՝ վոր նա յենթարկվում ե չափազանց մեծ վտանգի, քան թե նայայի հետ կռվելիս։ Կարայտն այնպես փոքր ե և այնպես դառնալ գիտե, վոր յեթե Ռիկկի-Տիկկին չկծի

Նրա մեջքը՝ գլխից մոտիկ, այն ժամանակ ոձը կխայթե
 նրա աչքը կամ շրթունքը: Բայց Ռիկկի-Տիկկին չգիտեր
 այդ: Նրա աչքերը լցվեցին արյունով, և նա որորվեց աջ
 ու ձախ, վոր մի լավ տեղ գտնի և պաշտպանվի: Կարայտը
 առաջ թռավ, Ռիկկին ցատկեց մի կողմ և հարձակվեց ոձի
 վրա, բայց չար մոխրիկի գլուխը բարձրացավ դեպի Ռիկ-
 կիի ուսը: Ռիկկին իսկույն ցատկեց ոձի մարմնի վրայից՝
 Ոձի գլուխը հետևում եր նրան կրնկակոխ:

Այդ ժամանակ Թորիկը գոչեց.

— Այստեղ, այստեղ: Տեսեք, մեր մանգուստն սպա-
 նում ե ոձին: Ռիկկի-Տիկկին լսեց Թորիկի մոր լացն ու
 կոծը: Հայրը վազեց ձեռնափայտով պատերազմի դաշտ,
 բայց մինչև գալ հասնելը, Կարայտը սխալ թռիչք գործեց,
 Ռիկկի-Տիկկին թռավ ոձի մեջքին, ծածկեց նրա գլուխը
 առաջին թաթերով, ինչքան ուժ ուներ՝ կծեց մեջքը և
 գլորվեց նրանից դեմը: Այս խայթը անդամալուծեց ոձին,
 և Ռիկկին արդեն ուղղում եր նրան ուտել՝ սակայն պոչից՝
 իր ցեղի սովորության պես, յերբ հանկարծ հիշեց, վոր
 յեթե մանգուստը շատ ուտի՝ կծանրանա դարը բարձրա-
 նալիս: Յեվ վորովհետև նա պիտի իր ուժերն ու արագա-
 շարժվելունը պահպաներ, ուրեմն շատ կուշտ պիտի չու-
 տեր: Ռիկկին գնաց լողանալու թփի տակ՝ փոշու մեջ,
 այնինչ այդ միջոցին Թորիկի հայրը փայտով թակում եր
 սատկած ոձին:

— Ինչո՞ւ յե այդպես անում, — մտածում եր Ռիկկի-
 Տիկկին, — Չե՞ վոր յես նրան վերջացրի:

Թորիկի մայրը բարձրացրեց գազանիկին գետնից, գրկեց
 նրան՝ ասելով.

— Սա ազատեց Թորիկին մահից:

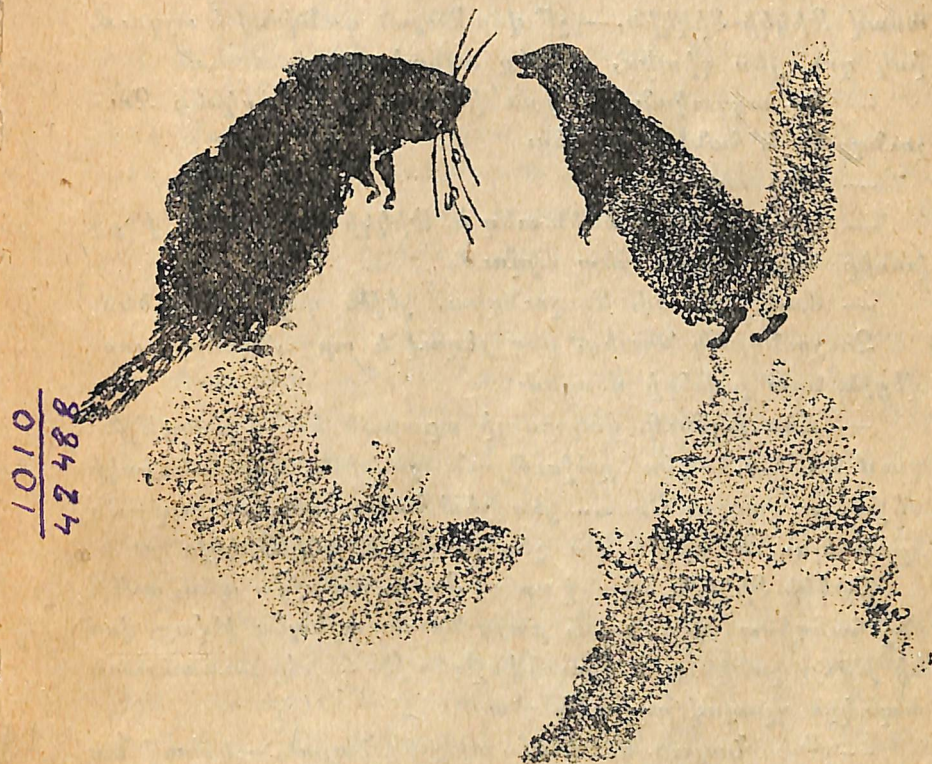
Ինքը Թորիկը նայում եր ծնողներին վախից լայն կլո-
րացած աչքերով: Ռիկկի-Տիկկին շատ եր զվարճացնում
այդ տեսարանը, վոր նա, իհարկե, չեր հասկանում: Թորիկի
մայրը կարող եր գաղանիկին շոյել, թեկուզ նրա համար,
վոր նա պառկել եր փոշու մեջ: Այդ ամենը Ռիկկիին շատ
եր զվարճացնում:

Ճաշին և այդ յերեկո՝ ման գալով սեղանի վրա բաժակ-
ների արանքներում՝ նա ազատ կարող եր ճաշակել զանա-
զան բաղցր ուտելիքներ, բայց Ռիկկին մտաբերում եր
այն ոճ-ամուսիններին, յերկու Նայային: Թեև Ռիկկիին
հաճելի յեր, վոր Թորիկի մայրը շոյում ե և փաղաքշում
իրեն, և Թորիկն ել թույլ ե տալիս իր ծնկին նստելու,
բայց աչքերը ժամանակ առ ժամանակ կարմրատակում
եյին, և նա արձակում եր իր յերկարաձիգ պատերազմի
կոչը. — Ռիկկ-տիկկ, տիկկ-տիկկի:

Թորիկը տարավ նրան իր անկողնու վրա և ստիպեց,
վոր քնի իր կզակի տակ: Ռիկկի-Տիկկին անբարեկիրթ չեր
վոր կծեր կամ չանկուեր մանկանը: Բայց հենց վոր Թորիկը
քնեց, նա ուղևորվեց իր գիշերային զբոսանքները կատա-
րելու տան մեջ և մթնոլորտ ընկավ Չուչունդրա-մշկամկան
վրա, վոր թափառում եր պատի յերկարությամբ: Չուչունդ
րան մի շատ անբախտ գաղանիկ ե: Նա և՛ ծվծվում ե, և
վրչում ե ամբողջ գիշերը, պատրաստվելով դուրս գալու
սենյակի մեջ տեղը, բայց յերբեք չի վճռում այդ քայլն անել:

— Մի սպանիր ինձ — ասում եր Չուչունդրան լացա-
կու մած, — Ռիկկի-Տիկկի, մի սպանիր ինձ:

— Միթե դու կարծում ես, վոր ոձին հաղթողը քեզ
պես վախկոտ մկան ձեռք կտա, — արհամարհանքով ասավ
Ռիկկի-Տիկկին:

1010
42488

— Ոձ սպանողին ոձերը կսպանեն, — ասաց Չուչունդրան: — Իսկ յես կարող եմ հավատացած լինել, վոր Նայան մի մութ գիշեր ինձ քո տեղը չի ընդունի:

— Այդպիսի վտանգ յերբեք չի նախատեսնվում, — ասավ Ռիկկի-Տիկկին, — չե՞ վոր Նայան գտնվում է այգում, իսկ դու, յես գիտեմ, յերբեք այնտեղ չես մտնում:

— Իմ ազգական Չուչան ինձ ասավ... — սկսեց Չուչունդրան և հանկարծ լռեց:

— Ի՞նչ ասավ քեզ:

— Սուս, Նայան ամեն տեղ է, Ռիկկի-Տիկկի: Դու ինքդ խոսիր ազգականիս հետ այգում:

— Ասա, շուտով, Չուչունդրա, յեթե վո՛չ քեզ կկծեմ:

Չուչունդրան նստեց, լաց յեղավ և արցունքները գլորվեցին նրա բեխերի վրայով:

— Յես խղճով, վողորմելի արարած եմ, — թընգթընգում եր նա, — յես քաջություն չունեմ, վոր սենյակի մեջտեղը վազեմ: Սուս... յես չեմ համարձակվում քեզ բան պատմելու, և մի՞թե դու չես լսում, Ռիկկի-Տիկկի:

Ռիկկի-Տիկկին ականջ դրեց: Տանը, առաջվա պես, ամեն ինչ հանգիստ եր և լուռ, բայց նրան այնպես թվաց, վոր մի թույլ չանկռոց է լսում, ինչպես թե ճանճը լուսամուտի ապակու վրայով բզզալեն գնա:

— Դա Նայան է, կամ տիկին Նայան, — ասավ նա ինքն իրեն, — ներս է սողում լողանքի սենյակը դռան ճեղքից: Դու ճիշտն ես ասում, Չուչունդրա, յես պիտի խորհրդակցեմ Չուչայի հետ:

Ռիկկի-Տիկկին վազեց Թորիկի լողանքի սենյակը, բայց այնտեղ վոչոք չկար, այնտեղից նա վազեց Թորիկի մոր լողանքի սենյակը: Կոկ սվաղած պատի տակից մի աղյուս

եր հանված՝ ջուրը սենյակ գալու համար: Յեվ յերբ Ռիկկի-Տիկկին մտավ արխը, վորով ջուր են բաց թողնում, լսեց ոձ ամուսինների ձայնը: Նրանք փոփուտ էյին լուսնյակի լույսի տակ:

— Յերբ տանը մարդ չի լինի, — ասում եր տիկին Նայան իր ամուսնուն, — դու պիտի տուն մտնես: Գնա կամացուկ և հիշիր, վոր առաջին անգամ պիտի խայթես այն Մեծ Մարդուն, վոր սպանեց Կարայտին: Հետո՝ յեկ այստեղ, և մենք յերկուսով միասին կվորսանք Ռիկկի-Տիկկին:

— Բայց դու արդյոք հավատացած ես, վոր մենք մի բան վաստակած կլինենք, յեթե սպանենք մարդկանց, — հարցրեց պարոն Նայան:

— Անպայման, շատ բան: Քանի դեռ այս տանը մարդ չեր բնակվում, տեսել էյիր արդյոք դու յերբեկիցե մեր այգում մանգուստ: Յեթե տունը դատարկ լինի, մենք կթագավորենք այս այգում: Հիշիր նույնպես, հենց վոր մեր ձագուկները սեխի մարգուս ձվերից դուրս կգան (իսկ այդ կարող է հենց վաղը լինի), նրանց հարկավոր է ընդարձակ տեղ և հանգիստ:

— Յես այդ բանը մոռացել եմ, — աղաղակեց Նայան, — յես կգնամ, բայց հետո կարիք չենք ունենա Ռիկկի-Տիկկին վորսալու: Յես կսպանեմ Մեծ Մարդուն, նրա կնոջը և մանկանը, յեթե հաջողվի, և կամացուկ կհեռանամ: Այն Ժամանակ տունը կդատարկվի, և Ռիկկի-Տիկկին ել կհեռանա:

Ռիկկի-Տիկկին կատաղությունից դողում եր՝ լսելով այդ խոսակցությունը: Ահա Նայայի գլուխը յերևաց դռան ճեղքում և նրան հետևեց հինգ ֆուտանոց սառն մարմինը: Չնայած իր սաստիկ կատաղությանը՝ Ռիկկի-Տիկկին ախամս սարսափեց, տեսնելով ահագին կոբրե մարմնի

չափը: Նայան գլուխը վեր բարձրացրեց ու լավ դիտեց լողանքի սենյակը մթության մեջ: Ռիկկի-Տիկկին կարողացավ տեսնել՝ ինչպես են փայլում նրա աչքերը:

— Յեթե յես նրան այստեղ սպանեմ, այդ կիմանա տիկին Նայան, իսկ յեթե կռվեմ նրա հետ մի ընդարձակ տեղ, առավելությունը նրա կողմը կլինի: Ի՞նչ անեմ, — ասում եր ինքն իրեն Ռիկկի-Տիկկի-Տավին: Նայան կողքից կողք եր դառնում: Հետո Ռիկկին լսեց, թե ինչպես նա ջուր ե խմում այն ամանից, վորով լողանքի ավազանը ջուր եյին լցնում:

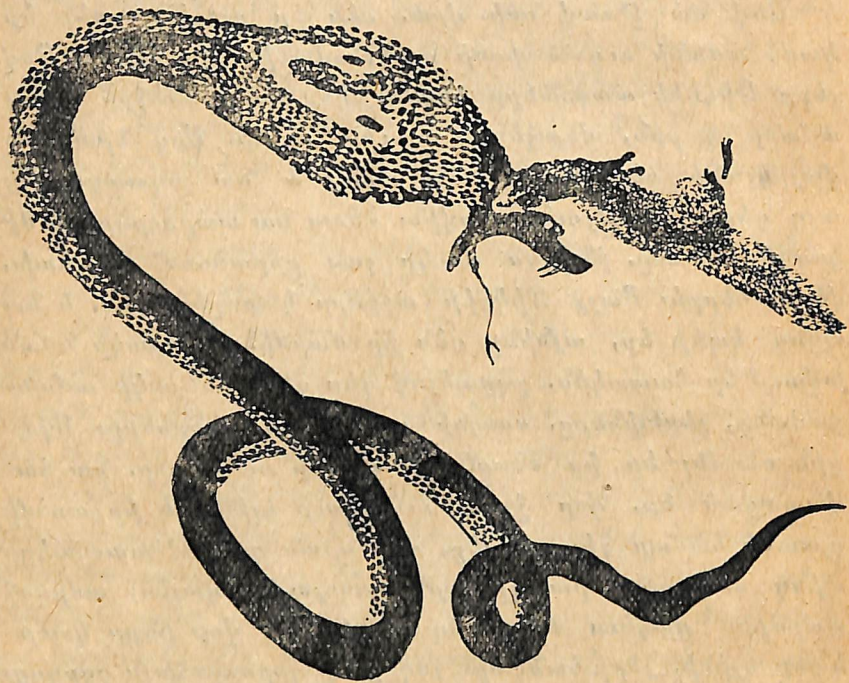
— Լավ, — ասում եր ոձը, — յերբ Կարայտին սպանեցին, Մեծ Մարդու ձեռքին փայտ կար: Կարելի յե, վոր այդ փայտը հիմա յել նրա մոտ լինի: Բայց յերբ առավոտյան լողանալու գա, փայտը հետը չի լինի: Յես նրա գալուն այստեղ կսպասեմ. տիկին Նայա, դու լսում ես, յես այստեղ կսպասեմ մինչև լուսաբացը:

Դրսից հարցին պատասխան չհետևեց, և Ռիկկի-Տիկկին հասկացավ, վոր տիկին Նայան գնացել ե: Նայան փաթաթվեց ամանի շուրջը: Ռիկկի-Տիկկին առաջվա պես կանգնած եր եր տեղը, անշարժ, ինչպես մահը: Մի ժամ անց՝ նա կամաց-կամաց սկսեց շարժվել դեպի ամանը: Նայան քնել եր, իսկ Ռիկկի-Տիկկին, նայելով նրա ահադին մեջքին, աչքերով ընտրեց կպչելու տեղը: «Յեթե յես առաջին թոփքիս չկծեմ նրա վողնաշարը, — ասում եր Ռիկկին, — նա կկարողանա կռվի դուրս գալ իմ դեմ, իսկ յեթե նա կսկսի կռվել, ո՞, Ռիկկի»: Նա աչքերով չափեց վզի հաստությունը և տեսավ, վոր այդ իր ատամների բանը չի, իսկ յեթե կծելու տեղ պոչի շրջանն ընտրեմ, այդ նշանակում եր ոձին ի գուր տեղը կատաղեցնել:

— Հարկավոր ե գլուխը, — վճռում ե նա վերջապես: — Այո, գլուխը, վեղարից վերև: Յեվ յերբ կկպչեմ այնտեղից, այն ժամանակ պետք չեմ ունենա ատամներով սեղմելու:

Յեվ նա թռավ ոձի վրա. ոձն իր գլուխը դրել եր կավե ամանի ուռած փորի տակ, ամանից քիչ հեռու: Յեվ յերբ Ռիկկիի ատամները սեղմվեցին, նա իր մեջքը հենեց ամանի փորին, վորպեսզի գլուխը պահի: Այդ նրան մի վայրկյանի գերակշռություն տվեց և նա ոգտագործեց այդ գերակշռությունը լիովին: Հետո նա տարուբերվեց մի կողմից մյուսը, ինչպես մուկը շան բերանում՝ աջ, ձախ, վերև, ներքև: Բայց Ռիկկիի աչքերը կարմրել եյին, և նա պինդ կպել եր, այնինչ ոձն իր մարմինը մտրակի նման խփում եր հատակին, շարտելով դեմ-դեն սենյակի աման-չամանը, շերեփները, սապնի ամանները, ճլորները: Ռիկկին սեղմել եր իր ծնոտներն ամուր ու ամուր. նա հավատացած եր, վոր ջարդ ու փշուր կլինի, և իր տոհմի պատվի համար գերադասեց, վոր նրան գտնեն՝ ատամները պինդ սեղմած: Նրա գլուխը պտույտ եր գալիս, ամբողջ մարմինը ցավում եր, և նրան թվաց, վոր ինքը կտորկտոր կլինի, յերբ հանկարծ լսվեց մի վորոտաձայն դղրդոց: Մի տաք քամի կպավ նրան, կարմիր կրակը վառեց նրա մորթը, և նա ուշաթափվեց: Աղմուկը Մեծ Մարդուն զարթեցրեց քնից. նա իր յերկփողանի հրացանը դատարկեց ոձի կոնակին, հենց վեղարի յետևը:

Ռիկկի-Տիկկին շարունակեց մնալ ոձի յետևը, աչքերը խփած և հավատացած եր, վոր ինքն արդեն մեռած ե: Գլուխը չեր շարժվում, իսկ Մեծ Մարդը բարձրացրեց Ռիկկիին, ասելով:

— Դարձյալ մանգուստը: Ալիսա, այս փոքրիկն այս անգամ ազատեց մեր կյանքը:

Թորիկի մայրը դուրս վազեց դեմքը ձյունի պես սպիտակ և աչքերը չռեց ոձի դիակին, իսկ Ռիկկի-Տիկկին իրեն գցեց Թորիկի սենյակը և համարյա ամբողջ գիշերը կամացուկ տեղից վեր եր թռչում, վոր հավաստիանա՝ ինքը կենդանի՞ յե, թե մեռած ե, իսկապես հարյուր կտոր չի՞ դարձել, ինչպես այդ իր աչքին եր յերևում:

Լուսադեմին քնել եր մեռածի պես, բայց շատ գոհ եր իրենից:

— Հիմա մնում ե, վոր հաշիվս մաքրեմ տիկին Նայայի հետ, այդ կարժեհնա հինգ այնպես պարոն Նայա: Յեվ ո՞վ գիտե, արդյոք ձվերից դուրս չե՞ն յեկել ոձի ճուտերը, վորոնց մասին մայր-ոձն եր խոսում: Կրակ բան ե: Պետք ե վազել Դարգու մոտ,—ասում եր նա:

Չսպասելով նախաճաշին՝ Ռիկկին վազեց դեպի փշի թուփը, վորտեղ Դարգին լիաբուկ յերգում եր հաղթական յերգը: Նայայի մահվան լուրը թռել եր այգին, վորովհետև այգին ավելի չար դիակը գցեց աղբակույտի մեջ:

— Ախ դու, հիմար, մի փունջ բմբուլ, — կոպիտ կերպով ասավ Ռիկկի-Տիկկին, — գտել ե յերգելու ժամանակը:

— Նայան չկա, չկա, յերգում եր Դարգին: — Հերոս Ռիկկի-Տիկկին բռնեց նրա գլուխը և ավինդ պահեց նրան: Մեծ Մարդը բերեց իր ահագին զավաղանը, և Նայան յերկու կտոր յեղավ: Հիմա նա ել յերբեք իմ ճուտիկներին չի ուտի:

— Այդ բոլորը քո ասածն ե, բայց ո՞ւր ե տիկին Նայան, — հարցնում ե Ռիկկի-Տիկկին և կասկածանքով դիտում ե շուրջը:

— Տիկին Նայան մոտեցավ լողանքի սենյակի ճեղքին և կանչեց. Նայա, — շարունակեց Դարզին, — և Նայան բարձրացավ փայտի ծայրը: Բակ սրբողը առավ նրան փայտի ծայրին ու շարունակեց աղբի մեջ. Յերգենք մեծ և կարմրաչք Ռիկկի-Տիկկիին — ու բուկն ուռցնելով առաջվանից ել բարձր յերգեց:

— Յեթե յես կարողանայի հասնել քո բնին, դեն կշարտես յի քո ճուտիկներին, — շարացավ Ռիկկի-Տիկկին: — Ամեն բանն իր ժամանակն ունի: Քեզ համար այդտեղ բնում լավ ե, իսկ այստեղ ինձ համար վոչ թե կյանքի, այլ մահու կռիվ ե: Գոնե մի բոլոր թող յերգելու, Դարզի:

— Մեծ և գեղեցիկ Ռիկկի-Տիկկիի պատվի համար՝ ել չեմ յերգի, — աղաղակեց Դարզին, — թող քո ուղածը լինի, ո՞ր դու, հրեշ-ոճին սպանող:

— Յերբորդ անգամն ե հարցնում եմ քեզ. ո՞ր ե տիկին Նայան:

— Աղբանոցում, գոմի մոտ, վողբում ե իր ամուսնուն, մեծդ Ռիկկի-Տիկկի, սպիտակատամ:

— Թող կորչեն իմ սպիտակ առամները. չգիտեմ, վո՞րտեղ ե պահում ձվերը:

— Սեխի մարգում, պատի մոտ, վորտեղ համարյա ամբողջ ուրը արև կա: Նա թագցրեց նրանց մի քանի շաբաթ սրանից առաջ:

— Յեվ դու մինչև հիմա այդ բանն ինձ չե՞ս ասել. պատի մոտ, հա, ասում ես դու:

— Ռիկկի-Տիկկի, դու ձու չե՞ս ուտում:

— Վոչ, չեմ ուտում, Դարզի:

— Յեթե մի կաթիլ խելք ունենաս, կթուչես գոմի մոտ, թեղ ջարդած կձկանաս և թող տիկին Նայան

յետևիցդ ընկնի դեպի այս թուփը, հասկանում ես: Յես պետք ե զնամ դեպի սեխի մարգը, իսկ յեթե զնամ այստեղ, նա իսկույն ինձ կնկատի:

Դարզին բավական հիմարի մեկն եր, մի մտքից ավելի միտք գլխումը չեր մտնում: Յեվ վորովհետև Նայայի ճուտերը ծնվում էին ձվերի մեջ, ինչպես և իր ճուտերը, ուրեմն նրա գլուխը չեր մտնում, թե կարելի չե նրանց սպանել: Բայց նրա տիկինը մի խելացի թուչուն եր և շատ լավ եր լմանում, վոր կորբի ձվերը վաղ թե ուշ պիտի դառնան փոքրիկ կորբիկներ: Մայր-թուչունը թռավ բնից, իր տեղը նստեցրեց Դարզուն, վոր նա տաքացնի ճուտիկներին, և սկսի իր յերգը յերգել ոճի մահվան մասին: Դարզին մի քանի բաներում շատ եր նմանվում մարդկանց:

Մայր-թուչունը թափահարեց թեքը հենց ոճի քթի առաջ, աղբակույտի մոտ և ճչաց.

— Ո՞ք, թեա ջարդեցին: Յերեխան քար գցեց, կպավ, թեա ջարդեց:

Նայան գլուխը բարձրացրեց և ֆշշաց.

— Դու զգուշացրիր Ռիկկի-Տիկկիին, յերբ յես ուզում էյի նրան կծել: Կաղալու համար շատ անհարմար ժամանակ ես գտել:

Յեվ նա հարձակվեց Դարզու կնոջ վրա, գալարվելով փոշու մեջ:

— Յերեխայի մեկը թեա ջարդեց, — գանգատվում եր Դարզու կինը:

— Ե, ինչ. քեզ միթիթարելու համար կարող եմ ասել, վոր քո մահից հետո՝ նրա հետ հաշիվ կտեսնեմ, իմ ամուսինն առավոտից ընկած ե աղբակույտում, բայց գիշերը

դեռ չեկած, յերեխան ել տանից կվերանա: Ել ինչ չար-
չարվեմ, գիտեմ, վոր քեզ բռնելու յեմ: Ո՛ր, հիմար, նայիր
աչքերիս:

Բայց թռչունը գիտեր, վոր այդ չի կարելի անել: Ոձի
աչքերին նայող թռչունը սաստիկ վախից քարանուռ-մնում
ե, չի կարողանում տեղից շարժվել: Դարզու կինը վոստ-
վոստալով վազում եր գետնի յերեսով և ցավալի ծվծվում,
իսկ ոձն արագացնում եր իր վազքը:

Ռիկկի-Տիկկին լսեց, վոր գալիս են նրանք գոմի ճա-
բով և ամբողջ թափով հարձակվեց դեպի սեխի մարգը՝
պատի մոտ: Այստեղ, սեխի մարգի տաք խոտերում շատ
վարպետորեն թագցրած եյին հինգ ձու՝ բանտամյան հավի
ձվի մեծությամբ, բայց անկճեպ, ծածկված բարակ
մաշկով:

— Ելի մի որ՝ և արդեն ուշ կլիներ, — ասում ե Ռիկկի-
Տիկկին: Նա պարզ տեսնում եր ձվերի մեջ կծկված փոք-
րիկ կոբրիկներին և գիտեր, վոր այն բոպեյից, հենց վոր
դուրս գալին կճեպից, կկարողանային մարդ սպանել, կամ
մանգուստին:

Շուտ-շուտ նա կծոտում եր ձվերի սուր ծայրերը,
աշխատելով խեղդել կոբրիկներին, և ժամանակ առ ժա-
մանակ խառնում եր խոտերը, վորպեսզի համոզվի, արդյոք
աչքից բաց չի թողել ձվերից մեկը: Վերջապես յերեք ձու
մնաց: Ռիկկի-Տիկկին սկսեց ուրախ հռհռալ, մեկ ել հան-
կարծ լսեց թռչնի, Դարզու կնոջ աղաղակը:

— Ռիկկի-Տիկկի, յես ոձին բերի դեպի տուն, իսկ նա
գնաց դեպի սրահը: Շուտ հասիր, քանի չի խայթել:

— Ռիկկի-Տիկկին ջարդեց յերկու ձուն, գլխակոնծի
տալով թռավ սեխի մարգից՝ յերրորդ ձուն բերանում, և

հենց վոր նրա վտանները գետին առան, վազեց դեպի սրահը: Այստեղ նստած եյին նախաճաշի թորիկը հոր ու մոր հետ, բայց Ռիկկի-Տիկկին տեսնում եր, վոր նրանք դեռ բան չեն ուտում: Նրանք նստած եյին քարե արձանի պես, դեմքերը գունատ: Ոճը պառկած եր խսիրի վրա կծկված՝ թորիկի աթոռից վոչ հեռու: Թորիկը նստած եր աթոռին՝ վտանները մերկ: Ոճը շուռ ու մուռ եր գալիս, յերգելով իր հաղթական յերգը:

— Մեծ Մարդու վորդի, քո հայրն սպանեց ամուսնուս՝ Նայային, — յերգում եր նա, — նստիր անշարժ: Յես դեռ պատրաստ չեմ, մի քիչ սպասի՛ր: Հանգիստ նստեցեք յերեքով, յեթե շարժվեք՝ կխայթեմ: Ո՛հ, հիմար մարդիկ, իմ Նայային սպանողներ:

Թորիկի աչքերն ուղղած եյին հոր վրա, իսկ հայրը կարողանում եր միայն փսփսալ՝

— Հանգիստ նստիր, թորիկ, ժաժ չգաս, չշարժվես տեղիցդ:

Բայց այդտեղ մոտ վազող Ռիկկի-Տիկկին գոչեց.

— Յետ դարձիր, տիկին Նայա, կռվենք:

— Դրա ժամանակն ել կգա: Հիմա քեզ հետ ել հաշիվ կտեսնեմ: Նայիր քո բարեկամներին, Ռիկկի-Տիկկի, տես ինչպես անշարժ են և գունատ: Նրանք վախից քարացել են, նրանք չեն համարձակվում տեղից ժաժ գալ, և յեթե դու յել մի քայլ առաջ ես յեկել՝ կխայթեմ:

— Նայիր քո ձվերին, — գոչեց Ռիկկի-Տիկկին, քո ձվերին պատի մոտ, սեխի մարդու: Գնա և աչքովդ տես, տիկին Նայա:

Ահագին ոճը յետ դարձավ և տեսավ ձուն սրահում:

— Ա՛խ, դա տուր ինձ, — գոչեց նա:

Ռիկկի-Տիկկին թաթերով գրկեց ձուռն և աչքերն արյունով լցվեցին:

— Ի՞նչ կտաս ձվի փոխարեն, ոձ, փոքրիկ կորրիկի փոխարեն, նոր իշխանիկ կորրիկի, ձեր ցեղի վերջին, ամենավերջին կորրիկի փոխարեն: Մնացածներին մըջուններն արդեն ուտում են սեխի մարգում:

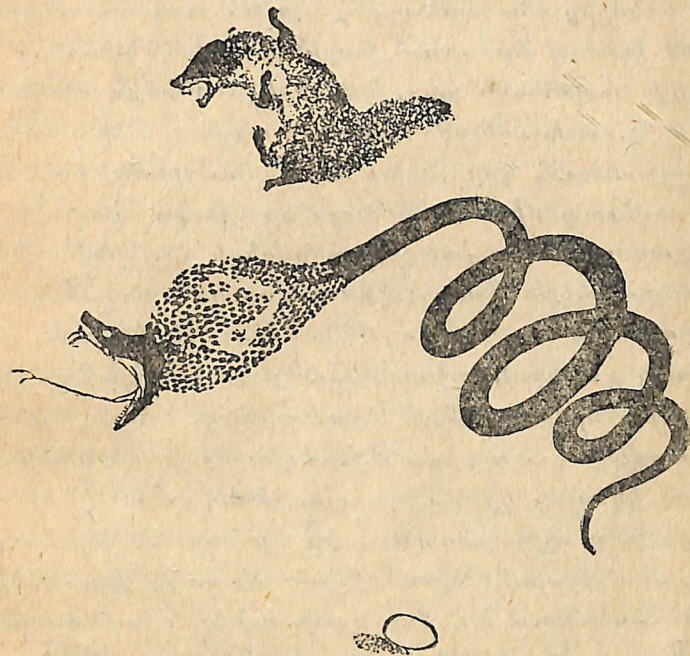
Նայան բոլորովին յետ դարձավ, ձվերի համար մոռանալով ամեն ինչ, և Ռիկկի-Տիկկին տեսնում եր, թե ինչպես թորիկի հայրը մեկնեց իր ահագին ձեռքը, բռնեց թորիկին ուսից և քաշեց նրան թեյի սեղանի վրայով, ազատելով Նայայից:

— Խաբեցի, խաբեցի. էյ, ռիկկ-տիկկ, տիկկ-տիկկ, — հրուհրում եր Ռիկկի-Տիկկին: — Յերեխան անվտանգ ե, և գիտե՞ս, յես բռնեցի Նայային վեղարից՝ յերեկ գիշեր՝ լողանքի սենյակում: Այդտեղ Ռիկկի-Տիկկին, տնկվելով գլխի վրա, վոտներով ողի մեջ բուլգի-բուլգի յեր անում: — Նա, — շարունակեց Ռիկկի-Տիկկին, — Նայան ինձ դես-դեն եր գցում, բայց չկարողացավ ինձ իր վրայից պոկել, դեն շարտել, և մարդը նրան դեռ չեր կտրտել — նա արդեն սատկած եր: Այդ ուրիշ յես հասցրի. է՛յ, տրա-լա-լա, ռիկկ-տիկկ, տիկկի-տիկկի: Մոտ յեկ, մոտեցիր, տիկկին Նայա, յեկ կռվենք: Յերկար այրի չես մնա:

Նայան տեսնում ե, վոր կորցրեց թորիկին խայթելու հարմար առիթը և տեսնում ե իր ձուռն Ռիկկի-Տիկկիի թաթերում:

— Ձուռն ինձ տուր, Ռիկկի-Տիկկի, տուր ինձ վերջին ձուռն, և յես կհեռանամ ու յերբեք չեմ վերադառնա այստեղ, — աղաչում եր նա, բանալով իր վեղարը:

— Այո, դու բոլորովին ճիշտ ես ասում, դու ել յեր-

բեք այստեղ չես վերադառնա: Դու յեղ կգնաս աղբակույտ՝
քո սիրելի ամուսնուդ յետևից: Կովի՛ր, Նայա: Մեծ Մարդը
գնաց հրացանը բերելու, կովի՛ր, կհաղթես:

Ռիկկի-Տիկկին թռչկոտում եր ոձի շուրջը, շգուշու-
թյուն պահպանալով և նրա կարմրատակած աչքերը վառ-
վում եյին ածուխի պես: Ոձն իրեն հավաքեց և հարձակ-
վեց նրա վրա: Ռիկկի-Տիկկին վեր ցատկեց, հետո՝ յետ:
Նորից և նորից ոձը հարձակվեց և ամեն անգամ նրա գլուխը
շխկալով կպչում եր սրահի խարին և ինքը կծկվում եր ժա-
մացույցի զսպանակի պես, իսկ Ռիկկի-Տիկկին պարում եր
նրա շուրջը, աշխատելով թիկունքն անցնել: Ոձը պտտվում
եր և աշխատում, վոր յերես առ յերես լինեն, իսկ պոչը
խարին քսվելուց մի տեսակ ձայն եր դուրս գալիս, շատ
նման քամուց հալածված չոր տերևների ձայնին:

Ռիկկի-Տիկկին մոռացավ ձուն, վոր դեռ ընկած եր սրա-
հում, իսկ ոձը հա մոտենում եր ձվին: Վերջապես, հար-
մար ըոպե գտնելով, հաշողցնելով, յերբ Ռիկկի-Տիկկին իր
շունչն եր հավաքում, նա վրա պրծավ, ձուն յերախն
առավ և դեպի սանդուխքը: Այնտեղից ել թռավ նետի պես.
Ռիկկի-Տիկկին ել կրնկակոխ նրա յետևից:

Յերբ կորբան աղատում ե իր կյանքը՝ նա սլանում ե,
կեռ ու մեռ գալով, ձիուն խփող մտրակի պես: Ռիկկի-
Տիկկին հասկանում եր, վոր նրան բռնել ե հարկավոր, այլ
կերպով՝ դարձյալ կսկավի աղմուկն ու անհանգստու-
թյունը: Ոձը վազում եր ուղիղ դեպի փշաթփի բարձր
խոտերը. և յերբ վազում եր՝ Դարդին յերգում եր իր հի-
մար, հաղթական յերգը: Բայց Դարդու կինը մարդուց
ավելի խելացի յեր: Նա ցած թռավ բնից՝ յերբ ոձը մոտե-
ցավ և սկսեց թափահարել թևերը նրա գլխին: Յեթե

Դարդին ոգնության գար իր կնոջը, յերկուսով ոձին ճա-
նապարհը փոխել կտային, բայց ոձը ծալեց վեղարը և
արագացրեց վազքը: Սակայն մի վայրկյան ուշանալը բա-
վական կլիներ, վոր Ռիկկին հասներ ոձին: Յերբ ոձն իրեն
գցեց այն բունը, վորտեղ ապրում եյին ամուսնու հետ,
սպիտակ ատամները կպան նրա պոչին և Ռիկկին պոչի
հետ գնաց, թեև վոչ մի մանգուստ, վորքան ել նա ծեր
և խելացի լիներ, կորբի հետ բուն չեր մտնի: Բունը
մութն եր և Ռիկկին չգիտեր՝ թե այդ բունը վորտեղ
կլայնանա, կընդարձակվի, վոր ոձը դառնա և իր հետ
կովի: Նա պինդ կպել եր պոչից և հենվել եր վտաններին,
վորպեսզի դանդաղեցնի տաք և խոնավ բունը մտնելը...
Հետո բնի մուտքի խոտերը դադարեցին որորվել և Դար-
դին յերգեց.

— Հիմա արդեն Ռիկկի-Տիկկիի վերջն ե: Յերգենք նրա
մահը: Հերոս Ռիկկի-Տիկկին գնաց: Նայան կսպանի
նրան: — Յեվ նա յերկարացրեց իր թաղման յերգը, վոր
նոր եր բանաստեղծել: Բայց նա դեռ չեր հասել յերգի
ամենասրտառուչ տեղը, յերբ մեկ ել խոտերը շարժեցին
և Ռիկկի-Տիկկին ցեխոտված՝ կամաց դուրս յեկավ բնից
և սկսեց բեխերը լիզել: Մի թեթև ճիչ արձակելով՝ Դար-
դին լռեց: Ռիկկի-Տիկկին թափ տվեց իր մորթու փոշին
և փոշտաց.

— Ամեն ինչ վերջացած ե, — աղաղակեց նա, — այրին
ել յերբեք լույս աշխարհ դուրս չի գա:

Այդ խոսքերը լսելով, կարմիր մըջուկները, վորոնք
քնած եյին խոտերի մեջ, սկսեցին հավաքվել խմբերով և
գնալ ստուգելու Ռիկկի-Տիկկի խոսքերի ճշտությունը:

Ռիկկի-Տիկկին կծիկ դարձած քնել եր խոտերում և

քունը տեեց մինչև իրիկուն այդ բազմաշարժար որ-
վա մեջ:

— Ե՛, հիմա, — ասավ նա զարթնելուց հետո, — ուղևոր-
վենք տուն: Հաղորդիր Պղնձագործին, Դարդի, և թող նա
այգում հայտարարի, վոր այրի Նայան ել մեռավ, գնաց:

Պղնձագործը թռչունն է, այնպիսի ձայն է հանում,
ինչպիսին հանում է մուրճը պղնձե ամանին խփվելիս:
Այդ անում է նրա համար, վոր մուռնետիկի պես Հնդկաս-
տանի այգիներում նորություններ հաղորդի բոլոր թռչուն-
ներին: Ճամբով գնալիս՝ Ռիկկի-Տիկկին լսեց Պղնձագործի
ձայնը, վոր հետզհետե բարձրացավ ու զիլ զընգ-զնգաց:

— Դին-դոն-դին — Նայան ընկավ, դին... Այրի Նայան
ընկավ, դոն: դին-դոն-դին:

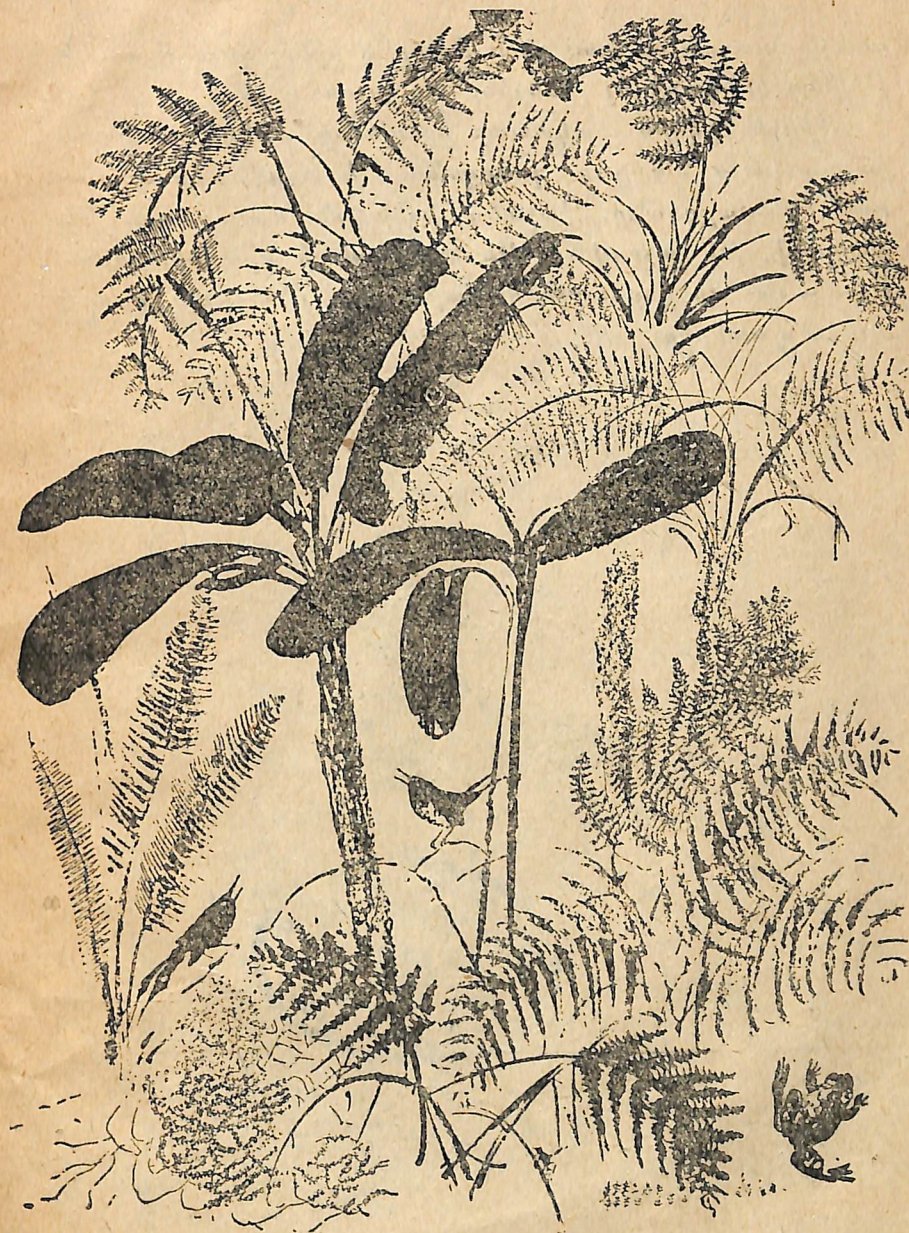
Այս ձայնի վրա բոլոր թռչունները յերգեցին, բոլոր
գորտերը կրկնացին, վորովհետև Նայաները՝ մարդ ու կին՝
շատ եյին սիրում թռչունների և գորտերի միս:

Յերբ Ռիկկին տուն վերադարձավ Թորիկը, մայրը (նա
դեռ շատ գունատ էր, վորովհետև ուշաթափվել էր) և
հայրը դիմավորեցին նրան և քիչ էր մնում վոր լաց լի-
նային: Այդ իրիկուն ինչ վոր տալիս էին նրան՝ ուտում
էր, և Թորիկի ուսին նստած՝ գնաց քնելու: Թորիկի մայրը
Ռիկկիին յերեխայի ուսի վրա քնած գտավ, յերբ կես
գիշերին մտավ մանկանոց Թորիկին տեսնելու:

— Նա ազատեց և՛ մեր, և՛ Թորիկի կյանքը, — ասում
էր նա իր ամուսնուն. հասկացիր, հա՛, նա մեր բոլորիս
կյանքն ազատեց:

Ռիկկի-Տիկկին զարթնեց և տեղից վեր թռավ. ման-
գուստներն զգայուն են, խորը չեն քնում:

— Ախ, այդ դուք եք, — ասավ նա Թորիկի մորը, — ել

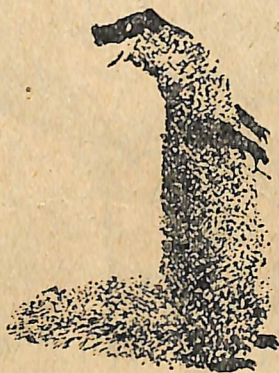

559

~~559~~ 54

անհանգստանալու բան չկա: Բոլոր կոբրերը վոչնչացան, և
թեկուզ կենդանի ել լինեյին, յես այստեղ չեմ:

Ռիկկի-Տիկկին լիակատար իրավունք ունեւ հպարտա-
նալու, բայց նա չեւ գոռոզանում և ագնվաբար ծառա-
յում եւ մարդկանց, ինչպես իսկական մանգուստ, թե
ատամով, թե աչքով և թե թոխչքով, և նրա ներկայու-
թյամբ վոչ մի կոբրա չի համարձակվի քիթը ցույց տալ
այգու պատերից:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ ՅԵՎ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

1. Հ. Թումանյան — ՇՈՒՆՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ
2. Բ. Ժիսկով — ՓՂԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
3. Մ. Արմեն — ՀՐԱՇԱԼԻ ՍԵՐՄԵՐ
4. Մ. Իլին — ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ԱՎՏՈՄՈԲԻԼԸ ՄԱՆ ԴԱԼՍՈՎՈՐԵՑ
5. Լ. Տոլստոյ — ԿՈՎԸ
6. Շեք — ԱՅՆԱ
7. Թումանյան — ԳԱԲՈ ԲԻԶՈՒ ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆԸ
8. Զուկովսկի — ՏԶԶԱՆ ՃԱՆՃԸ
9. Աբրամովա — ՊՏՏԱՆ
10. Խ. Դաւեսենց — ԱՆՈՒՇ ԶԻՆ ՅԵՎ ԻՐ ՔՈՒՌԱԿԸ
11. Դեֆո — ՌՈԲԻՆԶՈՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Ե ՅԵՎ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՒՅՍ ԿՏԵՄԵՆ

1. Զարուբին — ՏԱՔ ՅԵՐԿՐԵՐԻ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ
2. Զուկովսկի — ՀԵՌՈՆՈՍ
3. Պատալով — ԿԱՅՆԱՎՈՐԻ ՊԱՄՎԱԾՔԻՆԵՐԸ
4. Հուֆսիմե Պոդոպան — ՌԱԿԵՏՈՎ ԴԵՊԻ ԼՈՒՍԻՆ
5. Ս. Գելարգյան — ԹՈՉՈՂ ՄՈՒԿԸ
6. Խնկո Ապեր — ՏՐԱՄՎԱՅԸ ՅԵՐԵՎԱՆՈՒՄ
7. Ալեքսանդրովսկայա — ՄԱՆԿԱՄՍՈՒՐ
8. Բարսո — ԱՆՏԱՌԻ ՏՆԱԿՆԵՐԸ
9. Ծմանուիլ — ԲՈՔԿԱՅԻ ՈՐԸ
10. Մկրտիչ Արմեն — ՈՒՐԱՆ ՈՐ
11. Մկրտիչ Արմեն — ՅԵՐՐՈՐԴ ՄԻԼԻՑԻՆԵՐԸ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0376237

ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.

718

Ք. ԿՈՍԼՈՎ
ՐԻՔԻ-ՏԻՔԻ-ՏԱՎԻ

АРМЕНИЗ-ЭРИВАНЬ